

ปัญหากฎหมายในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 : กรณีศึกษาผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย¹

เยาวลักษณ์ แก้วละเอียด²

จากการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด หลักการเกี่ยวกับกระบวนการวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคอย่างมีขอบเขต ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจถึงมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ โดยอ้างอิงจากแนวคิดและเหตุผลของกฎหมายพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ที่มุ่งหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มีอรรถคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งมีข้อพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ และเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือเกี่ยวพันกัน รวมทั้งแนวคิดของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) และระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ตลอดจนสิทธิและหลักการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย หรือถูกเอาเปรียบจากสินค้าด้อยคุณภาพที่ต่ำกว่ามาตรฐาน หรือมีราคาเกินจากความเป็นจริง หรือจากการบริการต่างๆ ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภค

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า มาตรการทางกฎหมายการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ ยังไม่สามารถคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม “กรณีผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย” เป็นคดีผู้บริโภคด้วยแนวคิดและเหตุผลการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ อยู่หลายประการ เช่น

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ ปัญหากฎหมายในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 : กรณีศึกษาผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ฐากร ศิริยุทธวัฒนา คณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิล ลิธิบุตร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

1. ปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้อง ของคำนิยามในคดีผู้บริโภคร ตามมาตรา 3 “คดีผู้บริโภคร” หมายความว่า คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องแทนผู้บริโภครตามมาตรา 19 หรือกฎหมายอื่นกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องจากการบริโภครสินค้าหรือบริการ และเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือเกี่ยวพันกัน และตามมาตรา 17 ที่กำหนดเขตอำนาจศาลให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคร กับแนวคิดและเหตุผลของพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคร เพื่อให้ผู้บริโภครที่ได้รับความเสียหาย ได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม ที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มีบรรณคดีขึ้นสู่ศาล แต่เมื่อผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้ใช้สิทธิประโยชน์ดังกล่าวแทนผู้บริโภครแล้ว ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจใช้ช่องทางของกฎหมายดังกล่าวบีบบังคับผู้บริโภครได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเวลาในการพิจารณาคดีที่ “ผู้บริโภครถูกฟ้องเป็นจำเลย” เมื่อศาลรับคำฟ้องโจทก์แล้วให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาคดีโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อไต่ถามไต่สวน ให้การและสืบพยานในวันเดียวกัน ในกรณีที่จำเลย “ผู้บริโภคร” จะต่อสู้คดี ต้องเข้าสู่กระบวนการสืบพยานหลักฐาน ให้ศาลสืบพยานอย่างต่อเนื่องติดต่อไปจนเสร็จการพิจารณาคดี โดยการกำหนดเวลาดังกล่าวแตกต่างจากคดีแพ่ง และข้อเท็จจริงที่ผู้บริโภครต้องพิสูจน์ซึ่งไม่ได้อยู่ในความรู้เห็นหรืออยู่ในความครอบครองของผู้บริโภคร การสืบพยานฝ่ายใดกล่าวอ้างผู้หนึ่งนำสืบ จึงเป็นการยากที่ผู้บริโภครจะสามารถพิสูจน์หักล้างข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจได้ ยิ่งทำให้ผู้บริโภครจำนนต่อหลักฐานและต้องรับผลแห่งคดีนั้น เห็นว่าเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติในกฎหมายเป็นการกำหนดเวลาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคร ผู้มีอำนาจฟ้องน้อยกว่าฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจ แต่เมื่อผู้ประกอบธุรกิจสามารถใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากผู้บริโภครในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องคดีผู้บริโภคร ตามบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้เช่นเดียวกับผู้บริโภครเท่ากับเป็นการเร่งรัดความยุติธรรมที่มากจนเกินไป การกำหนดเวลาในกระบวนการทางยุติธรรมที่เร่งรัดจนเกินไปดังกล่าว เท่ากับเป็นการไม่ให้โอกาสผู้บริโภครได้รักษาผลประโยชน์ของตนอย่างเต็มที่ การที่กฎหมายให้อำนาจศาลกำหนดวันนัดพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียวกัน อาจเกิดผลร้ายกับผู้บริโภคร และขัดแย้งกับเหตุผลของการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครอย่างเห็นได้ชัด

3. ปัญหาเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดีที่ “ผู้บริโภครถูกฟ้องเป็นจำเลย” การพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การบริการ ที่อยู่ในความรู้เห็นฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจ กฎหมายให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นนั้นตกอยู่กับผู้ประกอบธุรกิจ แม้จะมีการผลักภาระพิสูจน์ให้กับผู้ประกอบธุรกิจได้พิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบหรือส่วนผสม

ของสินค้า การให้บริการหรือการดำเนินการใด ๆ ดังกล่าวก็ไม่สามารถให้ปรากฏต่อศาลได้ เพราะตามหลัก
 ธรรมชาติมนุษย์ย่อมเห็นแก่ตัว การพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีใด พยานย่อมเบิกความเข้าข้างฝ่ายที่ตนเป็นพยาน
 ให้เสมอ ซึ่งตรงตามหลักแนวคิดของ “Tomas Hobbes ว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนมีความเห็นแก่ตัว ที่จะทำเพื่อคนอื่น
 อย่างแท้จริงนั้นทุกการคิดว่าทำเพื่อคนอื่น แท้จริงแล้วก็เพื่อผลประโยชน์ของตนเองทั้งสิ้น” ผู้บริโภคมักก็ต้องมี
 ภาระพิสูจน์ในประเด็นที่ว่า ความเสียหายเกิดจากสินค้าชนิดนั้นหรือความเสียหายเกิดจากบริการชนิดนั้นอยู่
 ปัญหาที่ว่าผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงเหตุแห่งความเสียหายว่าเป็นความผิดพลาดของผู้ใดได้
 การผลักภาระพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวพบว่าไม่ได้มีการตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
 มาเป็นพยานคนกลางเพื่อผลัดภาระการพิสูจน์ให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านค้นหาความจริง และให้ศาลเป็นผู้ถาม
 พยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว แทนการผลักภาระการพิสูจน์ให้ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้บริโภค ตามแนวคิดทฤษฎีหลัก
 ความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม อำนาจความยุติธรรมแก่ประชาชนที่มีบรรทัดฐานสู่ศาล ที่ทำให้ผู้บริโภค
 ต้องเสียเปรียบไม่ได้รับการคุ้มครองด้วยเหตุผลของกฎหมายฉบับนี้

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติฯ
 ฉบับนี้ “กรณีผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย” ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภค ของคำนิยามในมาตรา 3 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1.1 เห็นสมควรแก้ไข เพิ่มเติม ปรับปรุงมาตรา 3 จากเดิมเพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจนตาม
 แนวคิดและเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ที่มุ่งหมายคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคเป็นหลักเสีย
 ใหม่เป็น “คดีผู้บริโภค หมายความว่า คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา
 19 หรือตามกฎหมายอื่น เป็นโจทก์ พินาศกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภค
 สินค้าหรือบริการกับผู้ประกอบธุรกิจ”

1.2 เห็นควรยกเลิกมาตรา 17 ที่กำหนดให้กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดี
 ผู้บริโภคมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาได้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น โดยเห็นว่าหากผู้ประกอบ
 ธุรกิจจะฟ้องคดีผู้บริโภค ควรให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องเป็นคดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความแพ่ง

2. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเวลาในการดำเนินคดีที่ “ผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย” การกำหนดเวลา
 ดังกล่าว เห็นว่าเป็นการกำหนดเวลาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่โจทก์ “ผู้ประกอบธุรกิจ” ใช้สิทธิเรียกร้องเอาจาก
 ผู้บริโภค เท่ากับเป็นการเร่งรัดความยุติธรรมจนเกินไป หากพิจารณาถึงกรณีที่ผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย
 ผู้เขียนมีความเห็นว่า สมควรต้องปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายในมาตรา 24 กำหนดเวลาเพื่อให้โอกาส

ผู้บริโภครู้ได้ค้นหาหรือรวบรวมหลักฐานแห่งคดี เป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่สะดวก ตามเหตุผลของกฎหมายนั้น ดังนี้ “เมื่อศาลสั่งรับฟ้องแล้วให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อไต่ถามข้อเท็จจริง ให้การและสืบพยานในวันเดียวกัน กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค ให้ศาลนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมของกลุ่มและเพื่อให้เป็นไปตามที่เหตุผลของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคกำหนดไว้”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาในคดีที่ “ผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย” แม้ว่าจะมีการผลักภาระการพิสูจน์ให้กับผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของตนก็ตาม แต่ก็ให้ระมัดระวังความจริงแห่งคดีให้ปรากฏต่อศาลได้ชัด ผู้บริโภคก็จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางประการในประเด็นความเสียหายที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นอีก เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจ ควรตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาเป็นพยานคนกลาง เพื่อผลักภาระการพิสูจน์ให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการค้นหาความจริง และให้ศาลเป็นผู้ถามพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว โดยศาลมีคำสั่งเรียก หรือตามที่กลุ่มความนำเสนอต่อศาล แทนที่จะผลักภาระการพิสูจน์ให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้สืบหาข้อเท็จจริง ถึงขั้นตอนและเทคนิคในการดำเนินการต่าง ๆ ที่อยู่ในความรู้เห็นแต่เฉพาะของกลุ่มความฝ่ายเดียว ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอแนะให้แก้ไข มาตรา 29 ดังนี้ “ประเด็นข้อพิพาทใดที่จำเลยต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบหรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการหรือการดำเนินการใด ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของกลุ่มความฝ่ายที่ผู้ประกอบธุรกิจให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่กลุ่มความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น และให้ศาลแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเข้าร่วมพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วย”

เอกสารอ้างอิง

สรณีย์ สายสร. ปรัชญาเบื้องต้น ตอน โทมัส ฮอบส์.

พิมพ์ใจ รื่นเรือง. เอกสารประกอบคำบรรยายกระบวนการวิชาหลักกฎหมายพยานและพยานคดี LAW 6101. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มรกต ศรีจรูญรัตน์. ระบบกล่าวหากฎหมายลักษณะพยาน LAW 974. กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.

ประเสริฐ ตันศิริ. เอกสารประกอบคำบรรยายกฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.